

DEZBATERE ÎN MEDIUL ACADEMIC IRANIAN PRIVIND NORMALIZAREA RELAȚIILOR DINTRE EAU ȘI ISRAEL ȘI IMPACTUL ASUPRA POZIȚIEI REGIONALE A REPUBLICII ISLAMICE IRAN*

Sergiu-Constantin Dur**

Abstract: *The normalization of relations between the United Arab Emirates (UAE) and Israel has prompted a debate in the Iranian academic field regarding the impact of this development on the Islamic Republic of Iran's regional posture. The debate has been monopolized by two antagonistic narratives. On one side, some scholars argue that Iran is losing ground in the regional competition for power. The other side rejects the assumption that the regional balance of power will change at the expense of Iran, despite the fact that Israel's presence in the Persian Gulf region rises some security predicaments for Iran. This academic paper reviews and scrutinizes the hypotheses and arguments of these two narratives.*

Keywords: *the balance of power; Middle Eastern geopolitics; Islamic Republic of Iran's foreign policy; the security dynamics in the Persian Gulf; proxy groups.*

Introducere

Anunțul Emiratelor Arabe Unite (EAU) privind normalizarea relațiilor cu Israel a produs un val de reacții negative din partea oficialilor Republicii Islamice Iran. Acestea au variat de la acuzații de trădare a cauzei palestiniene până la amenințări cu consecințe militare, în cazul în care EAU vor da mână liberă Israelului să întreprindă acțiuni împotriva intereselor Republicii Islamice¹. Dincolo de retorica belicoasă,

* Această lucrare a beneficiat de sprijin financiar prin proiectul „Cercetare doctorală și postdoctorală de calitate, inovativă și relevantă pentru piața muncii”: POCU/380/6/13/124146, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020.

** Doctorand, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca; e-mail: sergiu.dur@gmail.com

¹ Tasnim news, *Rouhani: reacție la normalizarea relațiilor între EAU și Israel* (în persană), <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1399/05/25/2327593/%D8%B1%D9%88%D8%AD%D8%A7%D9%86%DB%8C-%DA%A9%D9%86%DA%A9%D9%88%D8%B1-%D8%A8%D8%B1%DA%AF%D8%>

<https://www.tasnimnews.com/fa/news/1399/05/25/2327593/%D8%B1%D9%88%D8%AD%D8%A7%D9%86%DB%8C-%DA%A9%D9%86%DA%A9%D9%88%D8%B1-%D8%A8%D8%B1%DA%AF%D8%B2%D8%A7%D8%B1-%D9%85%DB%8C-%D8%B4%D9%88%D8%AF-%D9%88%D8%A7%DA%A9%D9%86%D8%B4-%D8%A8%D9%87-%D8%AA%D9%88%D8%A7%D9%81%D9%82-%D8%B3%D8%A7%D8%B2%D8%B4-%D8%A7%D9%85%D8%A7%D8%B1%D8%A7%D8%AA-%D9%88-%D8%A7%D8%B3%D8%B1%D8%A7%D8%A6%DB%8C%D9%84>, accesat la data de 15.09.2020.

anunțul a generat o dezbatere în mediul academic iranian privind impactul asupra echilibrului regional de putere și consecințele care survin pentru Republica Islamică.

Dezbaterea academică a fost dominată de două narațiuni antagonice. În prima s-a vorbit despre faptul că Iran va pierde teren în competiția regională pentru putere. De cealaltă parte, s-a afirmat că prezența Israelului în regiunea Golfului Persic va reprezenta o sursă de amenințare la adresa Iranului, însă echilibrul regional de putere nu va înclina în favoarea Israelului și în detrimentul Iranului.

Iranul pierde teren în competiția regională pentru putere

Această narațiune începe prin a contesta raționamentul că prezența militară iraniană în Siria, coroborată cu relațiile apropiate pe care le are cu gruparea libaneză Hezbollah și cu grupările palestiniene Hamas și Jihadul Islamic, ar da Iranului întâietate în competiția strategică cu Israel. Susținătorii acestui curent de gândire nu cred că Iran avea o poziție regională superioară în raport cu Israel nici înainte de formalizarea relațiilor dintre EAU și Israel. Din contra, Iran se afla în defensivă. Dovadă stau sutele de atacuri întreprinse de Israel împotriva depozitelor de armament, transferurilor de armament către Hezbollah și bazelor siriene care găzduiesc miliții antrenate de Iran, fără ca să existe repercursiuni militare². Reținerea Iranului a fost cauzată de temerile că un răspuns militar proportional ar fi determinat intervenția directă a Statelor Unite împotriva forțelor iraniene din Siria și chiar împotriva forțelor guvernamentale siriene, ceea ce ar fi periclitat supraviețuirea regimului lui Bashar al-Assad. Încercuirea militară a Israelului despre care vorbesc liderii politico-militari iranieni reprezintă un risc de securitate pentru Israel, însă este departe de sloganurile revoluționare care se strigă pe străzile din Iran.

Al doilea argument se referă la faptul că normalizarea relațiilor va determina și o cooperare în domeniul informațiilor. Israel va exploata proximitatea geografică și

„Anuarul Institutului de Istorie «George Barițiu» din Cluj-Napoca. Series Historica”, LIX, 2020, Supliment, 2, *Lucrările conferinței internaționale online „ROMANIA-ITALIA-EUROPA. Evoluții istorice - Dinamici culturale - Relații internaționale”, 16-18 septembrie 2020*, p. 577-583.

² Abdolrahman Fathelahi, *Tel Aviv caută să încercuiască Teheranul (în persană)*, Iranian Diplomacy, <http://irdiplomacy.ir/fa/news/1995035/%D8%AA%D9%84-%D8%A2%D9%88%DB%8C%D9%88-%D8%A8%D8%A7-%D8%A8%D8%A7%D8%B2-%DA%A9%D8%B1%D8%AF%D9%86-%D9%BE%D8%A7%DB%8C-%D8%AE%D9%88%D8%AF-%D8%AF%D8%B1-%D9%85%D9%86%D8%B7%D9%82%D9%87-%D8%A8%D9%87-%D8%AF%D9%86%D8%A8%D8%A7%D9%84-%D9%85%D8%AD%D8%A7%D8%B5%D8%B1%D9%87-%D8%A7%D9%85%D9%86%DB%8C%D8%AA%DB%8C-%D8%AA%D9%87%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%AF%D8%B1-%D8%AE%D9%84%DB%8C%D8%AC-%D9%81%D8%A7%D8%B1%D8%B3-%D8%A7%D8%B3%D8%AA>, accesat la data de 15.09.2020.

diaspora iraniană numeroasă pentru a se infiltra în Iran și pentru a-și spori cunoașterea privind dinamicile din Iran³.

La nivel teoretic, prezența Israelului în Golful Persic reprezintă o țintă pentru Iran, care a demonstrat că deține capabilități asimetrice de a efectua atacuri ce intră în sfera negării plauzibile. La nivel practic, probabilitatea lor este extrem de redusă, deoarece prezența Israelului înseamnă și o mai mare atenție din partea Statelor Unite, iar acțiuni împotriva Israelului înseamnă și acțiuni împotriva Statelor Unite. Pe cale de consecință, marja de manevră a Iranului se reduce, pentru că indiferent de cine este la Casa Albă, un atac împotriva Israelului va determina un răspuns din partea Statelor Unite. Israel și Arabia Saudită au încercat în ultimii ani să atragă Statele Unite într-o confruntare militară cu Iran. Scenariul este de evitat pentru liderii de la Teheran, motiv pentru care își vor pondera acțiunile împotriva Israelului.

Întrebarea care se pune este dacă EAU vor da mână liberă Israelului să întreprindă acțiuni împotriva Iranului. Acest fapt va depinde foarte mult și de comportamentul Iranului. Potrivit adepților acestui curent de gândire, comportamentul agresiv al Iranului a facilitat apropierea dintre Israel și monarhiile din Golful Persic. Se vorbit chiar despre o axă arabo-israeliano-americană împotriva Republicii Islamice Iran. Există perspectiva ca și alte state arabe se se alătore clubului celor trei state arabe care și-au normalizat relațiile cu Israel, după Egipt, Iordania și EAU. Bahrain a făcut deja acest lucru. Se mai vorbește despre Oman, Qatar, Kuweit, Arabia Saudită, Sudan și Maroc. Șansele sunt infime ca Arabia Saudită, cel mai important stat arab, să facă acest pas. Obligațiile care derivă din statutul de țară ce găzduiește Mecca nu-i permit acest lucru, chiar dacă Statele Unite fac presiuni în acest sens. Au dat în schimb undă verde Bahrainului să facă acest pas. Celelalte state arabe amintite nu sunt pregătite să-și sacrifice considerentele interne și externe pentru ambiția președinelui Donald Trump, în condițiile în care sondajele nu-l dau favorit⁴. Asta nu le împiedică să ia poziții comune împotriva Republicii Islamice Iran.

Adepții acestui curent de gândire afirmă că este necesară o schimbare de paradigmă în politica regională a Republicii Islamice, pentru a nu mai fi percepuți drept o sursă de insecuritate și de instabilitate. Proxy-urile pe care le-a dezvoltat în

³ Ehsan Ajazi, *Normalizarea relațiilor între EAU și regimul israelian și consecințele regionale* (în persană), Centrul de Studii Strategice din Orientul Mijlociu, <https://www.cmess.ir/Page/View/2020-09-07/4590>, accesat la data de 15.09.2020.

⁴ Consiliul Strategic pentru Relații Externe, *Perspectivă asupra dinamicilor regionale după acordul între regimul sionist și EAU* (în persană), <https://www.scfr.ir/fa/300/30102/126815/%d8%b4%d9%85%e2%80%8c%d8%a7%d9%86%d8%af%d8%a7%d8%b2-%d8%aa%d8%ad%d9%88%d9%84%d8%a7%d8%aa-%d9%85%db%8c%d8%af%d8%a7%d9%86%db%8c-%d9%be%d8%b3-%d8%a7%d8%b2-%d8%aa%d9%88%d8%a7%d9%81%d9%82-%d8%b1/>, accesat la data de 15.09.2020.

regiune, retorica belicoasă și insecuritatea creată în Golful Persic, ca răspuns la politica americană de presiune maximă, au dat ocazia Statelor Unite și Israelului să instrumentalizeze amenințarea iraniană pentru a determina monarhiile din Golful Persic să se apropie de Israel. Politica externă militaristă a Iranului a permis acestor monarhii să exploateze amenințarea iraniană pentru a justifica în fața propriilor populații apropierea de Israel⁵.

Normalizarea relațiilor EAU cu Israel este văzută și ca un eșec al politicii externe iraniene. Se critică militarizarea politicii externe și accentul pus de dezvoltarea industriei de apărare, în detrimentul exploatării legăturilor cultural-religioase și a oportunităților economice.

„Ne-am axat pe dezvoltarea industriei de apărare, care a creat o forță de descurajare, însă a și accentuat temerile vecinilor. Acest fapt a generat o cursă a înarmărilor și horărârea lor de a se apropia de rivalii Republicii Islamice. Politica externă militaristă a Iranului i-a dat posibilitatea lui Netaniahu <să câștige pacea în vreme de pace>, deoarece a obținut recunoașterea oficială din partea Emiratelor Arabe Unite fără să ducă un război sau fără costuri de altă natură. [...] Republica Islamică Iran nu se uită la statele din Golful Persic ca la niște dușmani, însă acestea se apropie de dușmanii Republicii Islamice deoarece caută garanții de securitate împotriva noastră”⁶.

Promotorii acestei viziuni propun ca punct de plecare adoptarea unei poziții constructive în războiul din Yemen. Se recomandă reducerea suportului militar pentru gruparea Houthi și intensificarea eforturilor diplomatice pentru soluționarea conflictului. De asemenea, propun să se acorde mai multă importanță diplomației culturale și să se exploateze legăturile cultural-religioase cu monarhiile din Golful Persic. Referitor la chestiunea palestiniană, afirmă că lentila ideologică prin care este condusă politica externă și sloganurile politice anti-Israel nu vor schimba realitatea

⁵ Abdolrahman Fathelahi, *Tel Aviv caută să încercuiască Teheranul (în persană)*, Iranian Diplomacy, <http://irdiplomacy.ir/fa/news/1995035/%D8%AA%D9%84-%D8%A2%D9%88%DB%8C%D9%88-%D8%A8%D8%A7-%D8%A8%D8%A7%D8%B2-%DA%A9%D8%B1%D8%AF%D9%86-%D9%BE%D8%A7%DB%8C-%D8%AE%D9%88%D8%AF-%D8%AF%D8%B1-%D9%85%D9%86%D8%B7%D9%82%D9%87-%D8%A8%D9%87-%D8%AF%D9%86%D8%A8%D8%A7%D9%84-%D9%85%D8%AD%D8%A7%D8%B5%D8%B1%D9%87-%D8%A7%D9%85%D9%86%DB%8C%D8%AA%DB%8C-%D8%AA%D9%87%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%AF%D8%B1-%D8%AE%D9%84%DB%8C%D8%AC-%D9%81%D8%A7%D8%B1%D8%B3-%D8%A7%D8%B3%D8%AA>, accesat la data de 15.09.2020.

⁶ Fatemeh Siah, *De ce pierdem teren în fața sionismului? (în persană)*, <http://irdiplomacy.ir/fa/news/1994682/%DA%86%D8%B1%D8%A7-%D8%B5%D9%87%DB%8C%D9%88%D9%86%DB%8C%D8%B3%D9%85-%D8%AC%D8%A7%DB%8C-%D8%AE%D8%A7%D9%84%DB%8C-%D9%85%D8%A7-%D8%B1%D8%A7-%D9%85%DB%8C-%DA%AF%DB%8C%D8%B1%D8%AF->, accesat la data de 15.09.2020.

regională. Importanța chestiunii palestinienilor s-a diminuat în ochii statelor arabe, care se orientează după formule de cooperare cu Israel. Dovadă stă comunicatul Ligii Arabe, care nu a condamnat pasul făcut de EAU⁷. În Organizația Cooperării Islamice, doar Iran și Turcia și-au exprimat opoziția. Iran plătește costuri politice, diplomatice, economice și de imagine pentru o politică radicală împotriva Israelului, care în final rămâne la nivelul de retorică, deoarece obiectivul dispariției Israelului este mai degrabă o himeră. În final, se propune reducerea suportului pentru milițiile regionale, în schimbul normalizării relațiilor cu monarhiile rivale din Golful Persic și cu Statele Unite și în schimbul legitimării rolului Republicii Islamice Iran de mare putere regională.

Echilibrul regional de putere nu se modifică în detrimentul Iranului

Acest curent de gândire este puternic impregnat cu sloganurile liderilor Republicii Islamice și analizează politica regională printr-o lentilă ideologică. Adepții acestei viziuni argumentează că prezența Israelului în Golful Persic nu este comparabilă cu prezența Iranului în Siria și Liban. Se consideră că Iran a încercuit militar Israelul, prin capacitățile pe care le-a dezvoltat în Siria și prin relația specială pe care o are cu Hezbollah. Se mai crede că EAU nu vor da mână liberă Israelului pentru a întreprinde acțiuni deschise împotriva intereselor Iranului, deoarece nu este în interesul lor să sporească tensiunile cu Iran. EAU au fost victimele unor acțiuni de sabotaj anul trecut, iar acest fapt le-a demonstrat că sunt vulnerabili în fața Iranului. Potrivit acestora, monarhiile din Golful Persic se tem și respectă capacitățile militare ale Iranului. În această cheie pot fi înțelese și amenințările care au venit din partea unor reprezentanți politici și militari iranieni, care au avertizat EAU cu consecințe dacă vor da mână liberă Israelului să acționeze împotriva Iranului. Relația neoficială dintre EAU și Israel nu era un secret pentru Iran, însă amenințările care au survenit oficializării relației au urmărit descurajarea oficialilor din EAU⁸.

⁷ Al-Jazeera, *Arab League: Ministers agree not to condemn UAE-Israel deal*, <https://www.aljazeera.com/news/2020/09/arab-league-ministers-agree-condemn-uae-israel-deal-200909141524785.html>, accesat la data de 15.09.2020.

⁸ Abdolrahman Fathelahi, *Prezența regională a Israelului nu modifică balanța de putere în favoarea lor* (în persană), Iranian Diplomacy, <http://irdiplomacy.ir/fa/news/1995133/%D8%A8%D8%A7%D8%B2-%D8%B4%D8%AF%D9%86-%D9%BE%D8%A7%DB%8C-%D8%A7%D8%B3%D8%B1%D8%A7%D8%A6%DB%8C%D9%84-%D8%AF%D8%B1-%D9%85%D9%86%D8%B7%D9%82%D9%87-%D9%85%D9%88%D8%A7%D8%B2%D9%86%D9%87-%D8%A7%D9%85%D9%86%DB%8C%D8%AA-%D8%B1%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%D9%86%D9%81%D8%B9-%D8%AA%D9%84-%D8%A2%D9%88%DB%8C%D9%88-%D8%AA%D8%BA%DB%8C%DB%8C%D8%B1-%D9%86%D9%85%DB%8C-%D8%AF%D9%87%D8%AF>, accesat la data de 15.09.2020.

Referitor la perspectiva ca și alte monarhii din Golful Persic să ia calea EAU și Bahrainului, aceștia cred că șansele sunt foarte mici. Decizia EAU este argumentată în termeni economici și de securitate. Se spune că prin această mutare EAU doresc să aibă acces la grupurile israeliene de lobby din Statele Unite, pentru a-și asigura securitatea regimului, investiții economice, acces la tehnologie modernă și influență politică. Decizia s-a luat în contextul în care EAU se tem de o îndelung anunțată retragere relativă a Statelor Unite din regiune, ca urmare a scăderii importanței regiunii în calculele strategice din Washington⁹. Bahrain este văzut drept victima Arabiei Saudite, deoarece și eu caută normalizarea relațiilor cu Israel, însă sunt constrânși de rolul politico-religios pe care sunt forțați să-l joace în lumea arabo-musulmană¹⁰. Prin urmare, pentru a atenua din presiunile administrației de la Casa Albă, au împins în față monarhia din Bahrain.

Adepii acestui curent de gândire nu cred că situația de acum este în detrimentul Republicii Islamice. O văd de fapt ca pe oportunitate, deoarece cred că sporirea influenței Israelului în statele arabe din Golful Persic va galvaniza populațiile locale și le va aliena în raport cu conducătorii lor, iar asta poate declanșa o nouă primăvară arabă.

În final, se mai crede cred că puterea hard este cea care primează în regiune, iar Iran trebuie să continue dezvoltarea industriei de apărare, programul de rachete balistice și alimentarea proxy-urilor regionale, deoarece reprezintă factori de descurajare și o garanție împotriva unor atacuri militare.

Concluzii

Dezbaterea internă prezentată nu este echilibrată, deoarece vocile care susțin în spațiul public prima variantă sunt surclasate de narațiunile puternic ideologizate.

⁹ Mahmud Sarielgham, *Cauzele deciziei EAU de a-și normaliza relațiile cu Israel* (în persană), Centrul de Studii Strategice din Orientul Mijlociu, <https://www.cmess.ir/Page/View/2020-08-27/4586>, accesat la data de 15.09.2020 și Reza Resalat, *Strategia regimului sionist privind normalizarea relațiilor cu statele arabe* (în persană), Iranian Diplomacy,

<http://irdiplomacy.ir/fa/news/1994938/%D8%B1%D8%A7%D9%87%D8%A8%D8%B1%D8%AF-%D8%B1%DA%98%DB%8C%D9%85-%D8%B5%D9%87%DB%8C%D9%88%D9%86%DB%8C%D8%B3%D8%AA%DB%8C-%D8%AF%D8%B1-%D8%B9%D8%A7%D8%AF%DB%8C-%D8%B3%D8%A7%D8%B2%DB%8C-%D8%B1%D9%88%D8%A7%D8%A8%D8%B7-%D8%A8%D8%A7-%DA%A9%D8%B4%D9%88%D8%B1%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%B9%D8%B1%D8%A8%DB%8C>, accesat la data de 15.09.2020.

¹⁰ Reza Hossein, *Normalizarea relațiilor între EAU și Israel și strategia Arabiei Saudite* (în persană), Centrul de Studii Strategice din Orientul Mijlociu, <https://www.cmess.ir/Page/View/2020-08-31/4587>, accesat la data de 15.09.2020.

Realitatea însă, privită la rece, dincolo de afilieri politice și ideologice, este mai aproape de argumentele prezentate de adepții acestui curent de gândire, care afirmă că Iranul pierde teren în competiția regională pentru putere. În 2015, după semnarea acordului nuclear, influența regională a Iranului era la punctul maxim, însă politica americană de presiune maximă, coroborată cu opoziția Israelului, Arabiei Saudite și a Emiratelor Arabe Unite, au impus costuri economice, politice și de imagine considerabile. Iranul și-a păstrat, în grade diferite, influența regională asupra diferitelor proxy-uri și grupuri, însă abordarea nu este sustenabilă pe termen lung. Prin urmare, se așteaptă ca influența regională a Iranului să sufere un regres. În Liban, Hezbollah este sub presiune internă și externă. În Irak, noul guvern de la Bagdad este hotărât să-și întărească controlul asupra milițiilor šiite și să joace un rol regional mai activ. În Siria, Iranul nu s-a putut opune numeroaselor atacuri israeliene. Situația se va tensiona deoarece guvernele de la Teheran și Damasc au ajuns la un acord în vederea instalării de sisteme iraniene de apărare antiaeriană în Siria, pentru a contracara aceste atacuri. În final, recunoașterea oficială pe care Israel a obținut-o de la monarhiile din Golful Persic, în vremuri de pace, reprezintă o înfrângere pentru politica externă iraniană.

